

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Evaluatie van de transversale actie en aanbevelingen	4
3. Evaluatie van het luik 'Economie' en aanbevelingen	5
4. Evaluatie van het luik 'Ontwikkelingssamenwerking' en aanbevelingen	12
5. Evaluatie van het luik 'Wetenschap' en aanbevelingen.....	24
6. Evaluatie van het luik 'Vervoer' en aanbevelingen	29
7. Besluiten en algemene aanbevelingen	33
8. Lijst met afkortingen.....	35
9. Bijlagen	37

1. Inleiding

Het federaal plan 2009 - 2013 voor de integratie van de biodiversiteit in vier federale sleutelsectoren (economie, ontwikkelingssamenwerking, wetenschapsbeleid, vervoer) is in werking getreden op 27 november 2009.

Sindsdien is het nut van biodiversiteit en ecosysteemdiensten voor het menselijke welzijn en de maatschappij in het algemeen aangetoond door verschillende essentiële processen: het Millenium Ecosystem Assessment (MEA) in 2005 en de studie over de economische aspecten van ecosystemen en biodiversiteit ('The Economics of Ecosystems and Biodiversity' - TEEB). Uit die bewustwording zijn verschillende internationale inspanningen voortgevloeid, meer bepaald:

- de beslissing van de Verenigde Naties om een intergouvernementeel wetenschappelijk en politiek platform voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten op te richten;
- de ingrijpende beslissingen tijdens de 10de Conferentie der Partijen op de Conventie over Biologische Diversiteit (oktober 2010), in het bijzonder de aanneming van het strategisch plan 2011-2020, dat een toekomstvisie voor het jaar 2050 omvat¹, een duidelijk streefdoel voor 2020², 5 strategische doelstellingen en 20 subdoelen, ook wel de "Doelstellingen van Aichi" genoemd. Belangrijk was de aanneming van het Protocol van Nagoya inzake toegang tot genetische hulpbronnen en de verdeling van de baten uit het gebruik ervan ("Access and Benefit Sharing" of "ABS"), het besluit over de Strategie voor vrijmaking van middelen (goedkeuring van indicatoren, vastleggen van doelstellingen) en de vaststelling dat de 1ste van de 5 doelstellingen van het Strategisch Plan van de CBD zich toespitst op de sectorale integratie ("De onderliggende oorzaken van biodiversiteitsverlies aanpakken door voor biodiversiteit een politiek en maatschappelijk draagvlak te creëren").

De Raad van Ministers van de Europese Unie heeft in 2011 een nieuwe Strategie van de Commissie goedgekeurd. Die Strategie heeft als ambitie de verliezen een halt toe te roepen en de biodiversiteit en ecosysteemdiensten te herstellen tegen 2020. Op dit moment worden 20 acties uitgewerkt om de 6 hoofddoelstellingen die de Strategie omvat te halen. De Raad van de EU van 19 december 2011 zal die acties bekrachtigen.

---

¹"Tegen 2050 moet biologische diversiteit worden gewaardeerd, bewaard, naar behoren hersteld en intelligent benut door ecosysteemdiensten te in stand te houden, de planeet gezond te houden en essentiële voordelen toe te kennen aan alle volkeren."

²"Doeltreffende en dringende maatregelen nemen om het biodiversiteitsverlies tot staan te brengen, zodat we tegen 2020 sterke ecosystemen hebben die nog steeds hun diensten bewijzen en zo de diversiteit van het leven op Aarde in stand houden, het menselijk welzijn bevorderen en bijdragen tot de strijd tegen armoede. Om die ambitie waar te maken wordt de druk op de biodiversiteit verlicht, de ecosystemen hersteld, de biologische hulpbronnen duurzaam aangewend en de voordelen uit genetische hulpbronnen op een eerlijke en billijke manier verdeeld; er zijn voldoende financiële middelen beschikbaar, de capaciteiten zijn versterkt, er wordt rekening gehouden met overwegingen over biologische diversiteit en de waarde ervan, de gepaste beleidslijnen worden doeltreffend uitgevoerd en beslissingen berusten op een solide wetenschappelijke basis en op het voorzorgsbeginsel. "

Ondanks die inspanningen moeten we toch wijzen op twee duidelijke leemtes:

1° het uitblijven van een internationale verbintenis om bijkomende middelen vrij te maken ten gunste van de biodiversiteit, wat in schril contrast staat met de verbintenissen op het vlak van klimaatverandering.

2° de terughoudendheid van de Europese Unie om alle overwegingen over biodiversiteit onvoorwaardelijk op te nemen in gemeenschappelijke beleidsdomeinen zoals visserij, landbouw en de bijhorende Europese financiële fondsen, alsook de twijfel die heerst over de financiering van Natura 2000 na 2013.

Door op federaal niveau prioritaire acties vast te leggen om biodiversiteit beter te integreren voorziet het plan in een stappenplan en een referentiekader, zodat de verschillende federale instellingen biodiversiteit vlotter kunnen opnemen.

Om een precies idee te geven van de uitvoering van het plan zijn er opvolgingsfiches opgenomen voor alle 83 acties (zie bijlage). Die fiches worden in de volgende hoofdstukken voor de verschillende sectoren geanalyseerd. Op basis van die analyse worden de nodige aanbevelingen gedaan.

Algemene ontwikkelingen

Deze halftijdse evaluatie leert ons dat er 5 belangrijke ontwikkelingen zijn:

1. De halftijdse balans van de uitvoering van het plan is eerder matig. Een groot deel van de acties is weliswaar in behandeling. Van de 83 acties uit het plan werden er 14 (ofwel 17%) afgewerkt, 7 nog niet opgestart (ofwel 8%), 4 stopgezet (ofwel 5%), de andere zijn in volle gang.
2. Biodiversiteit en haar maatschappelijk nut staan als specifiek punt eerder weinig op de federale politieke agenda, wat onmiskenbaar leidt tot een gebrek aan zowel menselijke als financiële middelen, in het bijzonder in de sectoren waar die middelen onontbeerlijk zijn, zoals Wetenschap en Ontwikkelingssamenwerking.
3. Biodiversiteit wordt vaak terecht geassocieerd met andere maatschappelijke uitdagingen: de Klimaatverandering, onder andere dankzij de steeds meer dominerende rol van biomassa van vooral bossen, in de economie, de woestijnvorming en het belang van de bodem, de Volksgezondheid gezien het aanzienlijke nut van biodiversiteit op dat vlak, de correcte omschakeling naar duurzame consumptie- en productiemethodes en de hamvraag omtrent natuurlijke hulpbronnen (toegang, duurzaamheid, efficiëntie),... Die associatie maakt dat het moeilijk is om te bepalen hoe veel er exact wordt geïnvesteerd in biodiversiteit.
4. Hoewel nog vaak de overtuiging heerst dat biodiversiteit is terug te brengen tot natuurbehoud, beschikt het federale niveau over tal van vaardigheden en hefboomen zoals fiscaliteit, productbeleid, dier- en plantengezondheid, waarvan het potentieel om de biodiversiteit in stand te houden of te herstellen nog te weinig wordt benut.
5. De afwezigheid van kwantitatieve en/of kwalitatieve indicatoren om de impact van de acties uit het plan op te volgen maakt dat de uitvoering ervan niet altijd even nauwkeurig en systematisch geëvalueerd kan worden. De inspanningen die

nu worden gedaan om tegen juni 2012 aan de federale milieueffectenrapportage federale indicatoren te koppelen in de vorm van scores die voldoen aan de wettelijke voorschriften zijn de uitgelezen kans om die tekortkoming het hoofd te bieden.

2. Evaluatie van de transversale actie en aanbevelingen

Algemene ontwikkelingen

Het plan omvat ook een transversale actie om biodiversiteit te integreren in de verschillende federale sectoren. Die actie heeft als ambitie om biodiversiteit op te nemen in de strategische milieubeoordelingen van plannen en programma's die kaderen in de Wet van 13 februari 2006 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's en de inspraak van het publiek bij de uitwerking van de plannen en programma's in verband met het milieu.

Evaluatie van de uitvoeringsinspanningen

Het gaat om een terugkerende actie waarvoor al verschillende initiatieven werden genomen (het opstellen van een toelichtingsdocument/handgids SEA om de screening en scoping met betrekking tot biodiversiteit te vergemakkelijken, het opnemen van biodiversiteit in de richtlijn 2001/42/EG en de omzettingwet van 13 februari 2006, het toevoegen van een luik biodiversiteit en raadpleging van deskundigen in de uitwerking van SEA's voor verschillende plannen en programma's, enz.).

De zelfevaluatie van de uitvoering van deze actie werd als 'gemiddeld' geschat.(☺)

Budget

Bij de aanneming van het plan werd er geen budget overeengekomen voor deze actie, het is evenwel raadzaam om vanaf 2012 een budget van +/- € 20 000 vrij te maken om die beoordelingen te ondersteunen.

Aanbevelingen / aandachtspunten

SEA's zijn een formeel instrument om de biodiversiteit in rekening te brengen in de strategische planning aan de bron, vanaf de plan- of programmafase. Ze moedigen de naleving aan van onze internationale/EU-verbintenissen en nationale beloftes op het vlak van biodiversiteit. Nog meer specifieke expertise zou echter zeker nuttig zijn, in het bijzonder tijdens de scoping- en screeningfase, om de aanzienlijke negatieve milieueffecten (al dan niet cumulatief) van een plan of programma te beoordelen.

In die context wordt het aanbevolen om

- de EU-richtlijnen die het gemakkelijker moeten maken om rekening te houden met biodiversiteit en klimaat in de SEA-procedure beter te spreiden en specifieke nationale begeleiding voorzien;
- de deelname in de SEA's van experts biodiversiteit te blijven aanmoedigen, vanaf de screening;
- de stakeholders nog meer te betrekken (NGO's, verenigingen, enz.) in het hele beoordelingsgebeuren via de oprichting van groepen met onafhankelijke deskundigen (universiteiten, NGO's, enz.) die het Adviescomité SEA zouden kunnen bijstaan in het verlenen van advies;
- specifieke opleidingen over biodiversiteit te organiseren voor het personeel dat de SEA-procedures moet opvolgen, conform het advies "Verbetering van de MEB en de SMEB-richtlijn"³ van het Comité van de Regio's.

3. Evaluatie van het luik 'Economie' en aanbevelingen

Algemene ontwikkelingen

Meer rekening houden met biodiversiteit is cruciaal, zowel voor het milieu als voor de economie en ons eigen welzijn. De diensten die ecosystemen verlenen hebben tal van rechtstreekse en onrechtstreekse socio-economische voordelen die vaak onderschat worden, de financiële baten inbegrepen. Het kostenplaatje van stilzitten wordt bovendien nog onvoldoende in rekening gebracht.

Sinds het plan is aangenomen onthouden we vooral het economische belang van het Protocol van Nagoya inzake toegang tot genetische hulpbronnen en de verdeling van de baten uit het gebruik ervan ("Access and Benefit Sharing" of "ABS"), goedgekeurd tijdens de 10de Conferentie der Partijen op de CBD.

Het plan bepaalt vijf essentiële thema's om biodiversiteit te integreren in de sector 'economie':

---

³"Om de SMEB-richtlijn doeltreffend te kunnen toepassen moeten de lidstaten over de nodige deskundigheid beschikken. Daartoe moet zo veel mogelijk capaciteit worden opgebouwd, met name via campagnes voor de aanwerving en opleiding van SMEB-deskundigen en door richtsnoeren op te stellen;" (uittreksel uit het Advies van het Comité van de Regio's - "Verbetering van de MEB- en de SMEB-richtlijn", 15/04/2010)

1. Het vraagstuk van de bio-energie;
2. De economische en financiële instrumenten die het federale niveau ter beschikking heeft;
3. De toegang en uitwisseling van baten die voortvloeien uit het gebruik van genetische hulpbronnen;
4. De betrokkenheid van het bedrijfsleven;
5. Het duurzame gebruik van de biodiversiteit.

Die 5 invalshoeken dienden als uitgangspunt voor de 27 acties uit het plan om biodiversiteit te integreren in de sector 'economie'. Om de leesbaarheid te verhogen worden bepaalde acties die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn beoordeeld in een gemeenschappelijke opvolgingsfiche. Dat is het geval voor actie 1 ('Ervoor zorgen dat de specificaties van de biobrandstoffen in België worden getoetst op hun conformiteit met de duurzaamheidscriteria') en actie 2 ('Het systeem van duurzaamheidscriteria toepassen in België') van fiche E 1 en acties 3 ('Bedreigde soorten in de Noordzee beschermen') en 4 ('Een geïntegreerde aanpak promoten') van fiche E 5b. Dat maakt dat er 25 opvolgingsfiches beschikbaar zijn (zie bijlage).

De halftijdse beoordeling van de uitvoering van die acties toont aan dat (zie opvolgingsfiches over uitvoering):

- 6 acties werden afgewerkt binnen de vooropgestelde termijn⁴:
  - een van de symbolische acties was de laatste hand aan de onderhandelingen over de ontwikkeling van een internationaal ABS-systeem. Die werden onder Belgisch voorzitterschap succesvol afgerond tijdens de 10de Conferentie der Partijen op de CBD. Hoewel die actie als succesvol afgerond beschouwd kan worden zijn er nog andere maatregelen uit voortgevloeid en gepland om het protocol zo snel mogelijk te bekrachtigen en op nationaal en Europees niveau uit te voeren;
  - twee acties betroffen het uitvoeren van studies (de effecten van biobrandstoffen op de biodiversiteit en de analyse van federale financieringsmechanismen om de biodiversiteit in stand te houden). Die studies werden dan wel binnen de vastgestelde termijnen afgewerkt, maar het is uiteraard nuttig om hun resultaten te waarderen en er relevante sleutelaanbevelingen aan te koppelen. Dat verklaart waarom er in 2012/2013 bijkomende acties zijn voorzien;
  - twee acties betroffen de versterking van de acties van de douane inzake biodiversiteit. Op dat vlak is er op dit moment geen bijkomende actie gepland voor de periode 2012/2013, maar het wordt toch aanbevolen om

---

⁴E 1 – 3 'De gevolgen evalueren van de ontwikkeling van biobrandstofproductie op de biodiversiteit in België en in derde landen', E 2a - 2 'Opleidingen biodiversiteit organiseren bij de Nationale Delcrederedienst', E 2B - 1 'De mogelijkheden onderzoeken om een financieringsmechanisme op te zetten voor de federale acties inzake biodiversiteit in de sector economie', E 3 - 3 'Een internationaal ABS-systeem ontwikkelen', E 5c - 1 'Controlebeleid voeren ten gunste van de biodiversiteit', E 5c - 3 'Agenten opleiden'

de denkoefening over bijkomende initiatieven binnen die context door te zetten;

- de actie inzake de opleidingen voor het personeel van de Nationale Delcrederedienst werd met succes afgerond. In deze fase gebeurt er geen opvolging voor de Nationale Delcrederedienst. Het succes van dit initiatief zette de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu ertoe aan om in 2012 vier opleidingsrondes te organiseren voor verschillende doelgroepen (EMAS-netwerk, spoorwegen, kustvaart en economie/ABS) met integratie als uitgangspunt. Nadien zullen ook andere doelgroepen hun voordeel halen uit inspanningen van deze aard.

- 11 acties zijn in behandeling⁵:

- drie acties werden binnen hun vooropgestelde termijn uitgevoerd ('Een effectief netwerk van mariene beschermde gebieden oprichten in de Noordzee', 'Sleutelsectoren sensibiliseren voor invasieve uitheemse soorten' en 'Producten uit een duurzaam bosbeheer promoten');
- drie acties zijn terugkerend ('Biodiversiteit integreren in de milieueffectenstudie van de projecten A en B van de Nationale Delcrederedienst', 'De coherentie van de boodschappen aan de consumenten verbeteren zodat zij worden aangezet tot duurzame consumptiebeslissingen', 'Bedreigde soorten in de Noordzee beschermen');
- vijf acties lopen vertraging op om verschillende redenen, meer bepaald: het gebrek aan menselijke hulpmiddelen als gevolg van de vele uren die nodig waren ter voorbereiding van het Belgische voorzitterschap van de Raad van de EU tijdens het 2de semester van 2010, de langdurigheid van bepaalde institutionele procedures en beleidlijnen en de regering van lopende zaken ('Ervoor zorgen dat de specificaties van de biobrandstoffen in België worden getoetst op hun conformiteit met de duurzaamheidscriteria', 'Het systeem van duurzaamheidscriteria toepassen in België', 'Partnerschappen 'Business and Biodiversity' uitwerken met de Belgische publieke ondernemingen', 'Reizigers sensibiliseren', 'Het bestaande federale juridische kader voor uitheemse invasieve soorten uitbreiden en actualiseren').

- 2 acties werden opgegeven. Van een actie (E 5c - 2 'Een gegevensbank inbreuken tegen de biodiversiteit ontwikkelen') werd afgezien omdat ze technisch niet haalbaar was. Er

---

⁵E 1 - 1 en 2 'Ervoor zorgen dat de specificaties van de biobrandstoffen in België worden getoetst op hun conformiteit met de duurzaamheidscriteria' en 'Het systeem van duurzaamheidscriteria toepassen in België', E 2A - 4 'Biodiversiteit integreren in de milieueffectenstudie van de projecten A en B van de Nationale Delcrederedienst', E 4a - 1 'Partnerschappen 'Business and Biodiversity' uitwerken met de Belgische publieke ondernemingen', E 4a - 2 'Privéondernemingen aanmoedigen', E 4b - 1 'De coherentie van de boodschappen aan de consumenten verbeteren zodat zij worden aangezet tot duurzame consumptiebeslissingen', E 4b - 2 'Producten uit een duurzaam bosbeheer promoten', E 5a - 1 'Sleutelsectoren sensibiliseren voor invasieve uitheemse soorten', E 5a - 2 'Het bestaande juridische kader uitbreiden en actualiseren', E 5b - 1 'Een effectief netwerk van mariene beschermde gebieden oprichten in de Noordzee', E 5b - 3 en 4 'Bedreigde soorten beschermen' en 'Een geïntegreerde aanpak promoten', E 5c - 5 'Reizigers sensibiliseren'

gebeurt nu een denkoefening tussen de dienst CITES en de douane om een nieuw project op poten te zetten, al dan niet in het kader van EUTWIX. De andere actie (E 5b - 2 'Geulen als biologische reservoirs beschermen') moet niet opgevolgd worden omdat er op dit moment geen granulatenwinning gebeurt in mariene gebieden met een hoge biodiversiteit. De geulen in mariene beschermde gebieden zullen beschermd worden via de tenuitvoerlegging van de Kaderrichtlijn mariene strategie ('integrity of the sea floor').

- 6 acties werden nog niet aangevat⁶: 2 acties inzake de integratie van de biodiversiteit binnen de Nationale Delcrederedienst, 2 acties inzake de toegang en verdeling van baten die voortvloeien uit het gebruik van genetische hulpbronnen, 2 acties inzake het versterken van douaneacties met betrekking tot biodiversiteit. Dat uitstel is er gekomen om strategische redenen (bijsturing naar aanleiding van internationale ontwikkelingen, in het bijzonder het internationale akkoord voor maatregelen met betrekking tot ABS) of omdat de betrokken diensten over onvoldoende middelen kunnen beschikken (in het geval van de acties inzake de Nationale Delcrederedienst en de douane).

Opmerkelijk is dat voor de twee uitgestelde acties bij de Nationale Delcrederedienst er nog geen nieuwe planning is opgemaakt, wat de verwezenlijking van die acties en het halen van de opgelegde doelstellingen in het gedrang brengt.

De acties inzake ABS en douane zijn gepland voor 2012/2013.

Evaluatie van de uitvoeringsinspanningen

De (zelf)evaluatie van de uitvoering sprak van het volgende resultaat:

- bevredigend voor 11 acties;
- gemiddeld voor 4 acties;
- onvoldoende voor 2 acties (acties en 1 en 2 van de fiche E 4a 'Biodiversiteit en bedrijven'). Er zijn echter wel een aantal positieve initiatieven genomen, in het bijzonder door het Belgisch Koninklijk Instituut voor Natuurwetenschappen. Inzake de actie die erop gericht is partnerschappen uit te werken met Belgische overheidsbedrijven ging het een samenwerkingsverband aan met bpost in het kader van de biodiversiteitscampagne 'ik geef leven aan mijn planeet'.

Per definitie is er geen evaluatie gebeurd van de stand van zaken voor de twee acties waarvan werd afgezien (E 5c - 2 'Een gegevensbank inbreuken tegen de biodiversiteit ontwikkelen' en E5b 2 'Geulen als biologische reservoirs beschermen'), hetzelfde geldt voor de 6 acties die nog niet werden opgestart.

Er zijn dus aanzienlijke inspanningen nodig door de Nationale Delcrederedienst, en de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (aanzet tot het sensibiliseren van de voornaamste actoren over het ABS-protocol en tot een project ter

---

⁶E 2a - 1 'Infosessies organiseren voor de belangrijkste klanten van de Nationale Delcrederedienst', E 2a - 3 'De raad van bestuur van de Nationale Delcrederedienst sensibiliseren', E 3 - 1 'Het begrip "Access and Benefit Sharing (ABS)" toelichten aan de minst geïnformeerde doelgroepen en de informatie ruim verspreiden', E 3 - 2 'Project ter capaciteitsopbouw opstarten met de privésector', E 5c - 4 'De wettelijke bepalingen aanpassen voor lichte overtredingen', E 5c - 6 'Een samenwerkingsprotocol douane - milieu opstellen over biodiversiteit'

versterking van de capaciteiten met de privésector) en door Financiën (douane), om de acties die nog niet lopen uit te voeren.

Bovendien moeten er snel maatregelen komen van de FOD Economie en de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu om ook de markt (bedrijven en consumenten) bewust te maken van biodiversiteit, op basis van de bakens die sinds 2009 en tijdens het Belgische EU-Voorzitterschap zijn uitgezet (contacten met de bedrijven, Europese slotconferentie van het internationale jaar van de Biodiversiteit, met als titel "De sociaaleconomische waarde van biodiversiteit beter begrijpen en erover communiceren - Toekomst en economische voordelen voor iedereen - Biodiversiteit en maatschappelijke verantwoordelijkheid", enz.). In dat opzicht moet de actie van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu die in 2011 werd gestart en als doel heeft de voornaamste actoren op de markt te stimuleren om biodiversiteit te integreren, federale acties in gang zetten om de druk die de Belgische bedrijven op de biodiversiteit uitoefenen te verlichten en/of acties ten gunste van de biodiversiteit aanmoedigen.

Budget

Voor geen enkele actie van de sector economie lijkt het gebrek aan budget (met uitzondering van de personeelskosten) een reden voor de opgelopen vertraging in de uitvoering. In de meeste gevallen werden de voorziene budgetten vrijgemaakt (met soms een verhoging van de aanvankelijk vooropgestelde bedragen).

De acties die nog niet werden gestart zijn uitgesteld om strategische redenen (er wordt gewacht tot de internationale onderhandelingen zijn afgerond alvorens een nationale procedure aan te vatten, cf. ABS), of omwille van een gebrek aan personeel.

Aanbevelingen / aandachtspunten

De analyse van de uitvoering van het luik 'economie' legt de volgende aspecten bloot:

- een betere integratie van biodiversiteit in de duurzaamheidscriteria voor biobrandstoffen en tevens voor alle vaste biomassa. Daarnaast moet het sluiten van kaderakkoorden tussen België en niet-EU-landen voor biomassaleveranties, die voldoen aan de geldende bestekken, gepromoot worden;
- de behoefte aan een wettelijk en duurzaam certificatiebeleid om de markt ertoe aan te zetten te kiezen voor een vraag-aanbodcyclus die meer respect heeft voor de biodiversiteit en het leefmilieu en "front runners" beloont;
- de dringende nood om initiatieven op de markt (met privébedrijven, overheidsbedrijven en consumenten) te versterken, om de integratie van biodiversiteit in hun strategieën en activiteiten te verwerken, in het bijzonder via het beleid dat ze aanhouden voor maatschappelijke verantwoordelijkheid;
- de noodzaak om consumptiemethodes aan te moedigen die gunstig zijn voor de biodiversiteit, meer bepaald via controles en een duidelijke boodschap aan de consumenten, waarbij erop wordt toegezien dat acties van bedrijven zich niet uitsluitend beperken tot de klimaatverandering;
- het belang om het beleid voor de in-, uit- en doorvoer van uitheemse soorten te rationaliseren en beter te integreren in de afzetpolitiek en de regels voor het

- houden van die soorten, om vraag en aanbod bij te sturen en duurzamere alternatieven te promoten;
- de nood aan een coherente aanpak die biodiversiteit en gezondheid van mensen, dieren en planten bundelt om invasieve soorten te bestrijden, meer bepaald aan de hand van de uitwerking van een nationaal kader om te komen tot duurzamere beslissingsinstrumenten, zoals de zwarte/grijze lijsten met invasieve soorten, en de complementariteit van vrijwillige en reglementaire maatregelen te verzekeren;
  - de behoefte aan toezicht op de goede integratie van biodiversiteit in de andere sectoren en federale administraties, meer bepaald Noordzeeactiviteiten op Belgisch niveau en visserij en landbouw op Europees niveau;
  - de noodzaak om zorg te dragen voor de snelle uitvoering van het Protocol van Nagoya inzake de toegang tot genetische hulpbronnen en de verdeling van baten die voortvloeien uit hun gebruik, en dat op basis van een beoordeling van de effecten die de uitvoering op Belgisch niveau heeft;
  - het belang van de voorbeeldfunctie die de federale overheid heeft, door systematisch rekening te houden met het aspect 'biodiversiteit' bij federale openbare aankopen.

Tabel 1: overzicht van de uitvoering van de acties van de sector 'economie' en zelfevaluatie

Actie	Verantwoordelijke	Status	Evaluatie
1 en 2 Toetsing conformiteit / duurzaamheids criterium	DG Leefmilieu	bezig	😊
3. De gevolgen evalueren	DG Leefmilieu	voltooid	😊
1 Infosessies klanten	ONDD	To do	X
2 Opleidingen 'biodiversiteit'	ONDD	voltooid	😊
3 De raad van bestuur sensibiliseren	ONDD	To do	X
4 Biodiversiteit integreren in effectenstudies	ONDD	bezig (recurrent)	😊
1 De mogelijkheden onderzoeken creatie mechanisme	DG Leefmilieu	voltooid	😊
1 Het begrip toelichten	DG Leefmilieu	To do	X
2 Project ter capaciteitsopbouw	DG Leefmilieu	To do	X
3 Internationaal systeem	DG Leefmilieu	voltooid	😊
1 Partnerschappen met Belgische publieke ondernemingen	DG Leefmilieu	bezig	☹
2 Privéondernemingen aanmoedigen	FOD Economie	bezig	☹
1 Boodschappen aan de consumenten	FOD Economie	bezig	😐
2 Duurzaam bosbeheer promoten	DG Leefmilieu	bezig	😊
1 Sleutelsectoren sensibiliseren	DG Leefmilieu	bezig	😊
2 Juridisch kader uitbreiden en actualiseren	DG Leefmilieu	bezig	😐
1 Mariene beschermde gebieden	DG Leefmilieu	bezig	😊
2 Geulen als biologische reservoirs	FOD Economie	stopgezet	X
3 & 4 Bedreigde soorten beschermen/geïntegreerde aanpak	DG Leefmilieu	bezig	😐
1 Controlebeleid	Douane	voltooid	😐
2 Gegevensbank inbreuken	Douane + Cites	stopgezet	X
3 Agenten opleiden	Douane	voltooid	😊
4 De wettelijke bepalingen aanpassen	Douane	To do	X
5 Reizigers sensibiliseren	Douane	bezig	😊
6 Samenwerkingsprotocol	Douane	To do	X
1 biodiversiteit opnemen in SEA	DG Leefmilieu	bezig	😐

4. Evaluatie van het luik 'Ontwikkelingssamenwerking' en aanbevelingen

Algemene tendensen

Biodiversiteit voor ontwikkelingslanden is erg belangrijk, was het niet dat de minst bedeelden in deze ontwikkelingslanden veelal volledig afhankelijk zijn van de biodiversiteit. Veelal zijn deze landen bedeed met een grote biodiversiteit, die soms onder druk staat van ontwikkelingsprogramma's. De integratie van biodiversiteit in al zijn facetten is dan ook een element dat centraal moet staan in de ontwikkelingssamenwerking. Om een goede integratie te bewerkstelligen dient biodiversiteit zowel op beleidsniveau als op project- en programmaniveau in acht genomen te worden. Capaciteitsopbouw en overdracht van technologie zijn hierbij van belang.

In totaal werden 13 gebieden geïdentificeerd om biodiversiteit beter te integreren in "ontwikkelingssamenwerking"

1. Ondersteuning van **traditionele kennis** door middel van:

- a. een gegevensbank over medicinale planten, uitgevoerd door het KMMA , achtereenvolgens via het project CABIN (DGD) en "Open up!" (EU) (OS1_1);
- b. een project van de KUL in Ecuador omtrent het farmacologisch karakteriseren van plantenextracten op bacteriële substraten, gesteund door VLIR-UOS (OS1_2);
- c. een project van CIUF-CUD in Benin, uitgevoerd door UCL voor de behandeling van malaria op basis van planten uit de traditionele geneeskunde (OS1_3).

2. **Capaciteitsversterking** voor de identificatie, de opvolging en de evaluatie van biodiversiteit in de projecten en programma's, door:

- a. jongerenstages in België bij het vertrek van jonge deskundigen, georganiseerd door de Belgische Technische Coöperatie (BTC) (OS2_1);
- b. vorming van studenten aan de Sokoine University of Agriculture (SUA) in Tanzania rondom "wildlife management" in het Saadani park (OS2_2), gesteund door VLIR-UOS;
- c. organisatie van een masteropleiding in ecologisch marien beheer aan de UA (Universiteit Antwerpen), bedoeld voor buitenlandse studenten (OS2_3A) en een masteropleiding in biostatistiek aan de UHasselt (OS2_3B) voor hetzelfde doelpubliek. Daarnaast werd een onderzoeksplatform KLIMOS (Klimaat en Ontwikkelingssamenwerking) opgericht aan de KUL met hoofd bekommernissen bossen, voedselzekerheid en hernieuwbare energie (OS2_3C); alles onder VLIR-UOS-programma's;
- d. bij de gerichte universitaire projecten van CIUF-CUD wordt door het FUCAM een opleiding georganiseerd om het beheer van beschermde mariene gebieden te verbeteren in Senegal, uitgevoerd door de ULg (OS2_C4);
- e. het programma van de institutionele universitaire samenwerking van CIUF-CUD omvat twee samenwerkingsprogramma's tussen UNILU en ULB (OS2_5A)

- en tussen UMSS en UCL (OS2_5D), waarvan deelprojecten betrekking hebben op natuurlijke rijkdommen en behoud van biodiversiteit. Verder zijn er twee gespecialiseerde vormingspolen opgericht: een in Madagaskar waar een stage omtrent de ecologie van de koraalriffen wordt georganiseerd (OS2_5B) door FUCAM en een in Bénin, waar een master in het beheer van natuurlijke hulpbronnen en biodiversiteit wordt ingericht (OS2_5C) door ULB;
- f. het KMMA ondersteunt de interdisciplinaire vorming aan het ERAIFT in RDC (OS2_6) omtrent het duurzaam beheer van bossen. Tenslotte is door KMMA het informatienetwerk CABIN ter ondersteuning van het ruimer netwerk SABIN opgericht (OS2_7);
- g. KBIN levert capaciteitsversterking door zijn programma's taxonomie, inventarisatie, het Clearing House Mechanism (CHM) en politieke ondersteuning (OS2_8) aan DGD.
3. **Informer en sensibiliseren van het publiek** in verband met het belang van de biodiversiteit voor de ontwikkeling en de strijd tegen armoede in het kader van het Internationale Jaar van de Biodiversiteit (2010) door:
- te communiceren en te sensibiliseren rond het thema "biodiversiteit, ontwikkeling en de strijd tegen armoede" door het KBIN rondom het centraal thema bestuivers (OS3_1);
  - de opname van biodiversiteit in de programma's voor ontwikkelingseducatie van BTC, eerst en vooral in "Kleur bekennen" ("Annoncer la couleur") (OS3_2A), doch ook in de korte vormingscycli voor volwassenen (OS3_2B).
4. Ontwikkeling en toepassing van een **environmental sustainability toolkit** voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking voor de programmatie, de integratie en de opvolging van leefmilieu en biodiversiteit (OS4_1) in de verschillende vormen van de samenwerking.
5. Een **overzicht hebben van de Belgische ontwikkelingssamenwerking** op het gebied van biodiversiteit door een volledig beeld te krijgen van alle samenwerkingsprogramma's en – projecten die België ondersteunt op het gebied van biodiversiteit (OS5_1).
6. De programma's en projecten gefinancierd in de partnerlanden hebben een **ex-ante milieuevaluatieprocedure**, die afhankelijk van de omstandigheden varieert van een milieuscreening tot een volledige milieueffectenrapportage of een strategische milieueffectenbeoordeling (OS6_1).
7. De organisatie van "**TEMATEA** National Capacity Building workshops" voor training en capaciteitsopbouw in drie partnerlanden (OS7_1).
8. Bijdrage tot de creatie van een **biodiversiteitsbevorderende omgeving in partnerlanden** door vorming van de attachés ontwikkelingssamenwerking (op terrein) en BTC (OS8_1). Een uitbreiding van het CHM ligt ter tafel om deze gepaste omgeving te bevorderen (OS8_2).
9. De **integratie** van biodiversiteit en bioveiligheid **in de ontwikkelingsplannen** van de partnerlanden bevorderen (OS9_1), via de posten van de attachés voor ontwikkelingssamenwerking.
10. **Illegale houtkap** en bijbehorende illegale handel bestrijden door ondersteunen van ontwikkelingslanden, meer bepaald door steun aan RDC om een VPA inzake FLEGT te ondertekenen, samen met de EU (OS10_1).

11. De ontwikkeling van **nationale bosprogramma's** ondersteunen, evenals hun integratie met andere relevante beleidsinstrumenten door:

a. bilaterale ontwikkelingssamenwerking:

- i. in Perou door steun aan het project PRODERN 1/2 aan het MINAM (Ministerio de Ambiente) (OS11_a1A en B);
- ii. in Rwanda door vorming aan de boswachters in biodiversiteit en het duurzaam beheer van de bossen (OS11_a2);
- iii. in RDC door vorming van een professionele master in het duurzaam beheer van de bossen aan de universiteit van Kisangani (OS11_a3).

b. multilaterale ontwikkelingssamenwerking:

- i. in RDC door het in werking stellen van het lokaal gemeentelijk bosbeheer door FAO (OS11_b1);
- ii. bescherming van de biodiversiteit in de "World Heritage Sites" van RDC door UNESCO (OS11_b2).

c. indirecte ontwikkelingssamenwerking:

- i. in Senegal door ADG via het project "Renforcement du CentreFoRet à Thiés" (OS11_c1);
- ii. in RDC door WWF via het project "La mise en place d'un modèle pratique de gestion durable des ressources naturelles au sein des réserves de biosphère de Luki, Yangambi et Dimonika » (OS11_c3) ;
- iii. in RDC door WWF via het project "Appui au développement durable des communautés autour de Muanda et Thsela (Bas-Congo) » (OS11_c4);
- iv. in Burkina Faso door APEFE via het project "OSS3 – Sylviculture", date en betere productie van Arabische gom voor ogen heeft (OS11_c5);
- v. Het project OS11_C2 in Bolivië inzake agrobosbouw is stopgezet door falen van VOLENS en over project OS11_c6 inzake de steun aan ERAIFT in RDC via KMMA is onvoldoende informatie voorhanden.

12. Het **ex situ in stand houden van de biodiversiteit** door het behoud en het beschermen van de genetische biodiversiteit van de banaan (*Musa spec*) te bevorderen door de KUL (OS12_1)

13. De rol van biodiversiteit in de mitigatie van en aanpassing aan **klimaatveranderingen** ondersteunen:

- a. door de emissie uit ontbossing en bosdegradatie te verminderen (OS13_1), door de FOD Leefmilieu;
- b. door rekening te houden met biodiversiteit in de adaptatiemaatregelen voor klimaat (OS13_2) door de FOD leefmilieu en DGD.

Evolutie en uitvoering van het Plan

Het onderzoek naar medicinale planten (OS1) is van oudsher een interessepunt geweest van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Naast héél specifieke activiteiten rondom capaciteitsopbouw (OS2) zijn in tal van projecten en programma's onderdelen terug te vinden die daar aandacht aan schenken (bijv. in de bosbouwprojecten – OS11). De informatieverspreiding tijdens het jaar van de biodiversiteit werd sterk benadrukt door het

succesvol “Bijnefeest” (OS3). Ook in BTC wordt meer aandacht geschonken aan de bekendmaking van biodiversiteit.

DGD heeft zijn verantwoordelijkheid genomen om het overzicht te houden van alle activiteiten rondom biodiversiteit die ODA-aanrekenbaar zijn (OS5). Stelselmatig wordt bij de voorbereiding van de samenwerkingsprogramma's in de partnerlanden rekening gehouden met de gevolgen voor de biodiversiteit en de integratie van deze biodiversiteit (OS6). In dezelfde logica is de creatie van een biodiversiteitsbevorderende omgeving (OS8) en de integratie van de biodiversiteit in de beleidsplannen van de partners (OS9) opgestart met enige vertraging.

Tijdens dit Plan werden instrumenten ontwikkeld om de wisselwerking met andere biodiversiteitsbetrokken conventies te volgen (TEMATEA – OS7) en een “environmental sustainable toolkit” opgestart voor alle projecten en programma's van DGD (OS8). De Belgische inspanningen om de wisselwerking van biodiversiteit en klimaatverandering te volgen werden sterk opgedreven (OS12).

In de bosbouwsector werd het FLEGT-dossier voor RDC voorbereid (OS10) en zijn verschillende projecten opgestart rondom bosbouw en –beheer, zowel bilateraal (OS11a), als multilateraal (OS11b), als onder de indirecte samenwerking (OS11c).

Hierna volgt een overzicht van de lopende acties:

1. De gegevensbank voor medicinale planten (OS1_1) blijkt succesvol uitgebreid te worden tot GBIF en EUROPEANA. Een “Interest Group on Biodiversity Information for Cooperation and Development” is opgestart en zal in 2012 geconsolideerd worden. In Ecuador is geïnvesteerd in fytofarmaceutische laboratoria en worden medicinale planten beter gebruikt door de bevolking dank zij het project van de KUL (OS1_2). In Bénin wordt de effectiviteit van planten uit de traditionele geneeskunde getest op hun actieve componenten teneinde medicamenten op de markt te brengen aan betaalbare prijzen (OS1_3). De drie acties concentreren hun aandacht rond medicinale planten en de kennis daaromtrent. Kennisoverdracht en veilige toepassing van de afgeleide producten staat centraal.
2. De jongerenopleidingen door BTC worden gunstig onthaald door de deelnemers (OS2_1). De steun aan het departement van “Wildlife Management” van de SUA in Tanzania leverde zowel academische als ontwikkelingsrelevante resultaten op (OS2_2). Het succes van de masteropleidingen aan de UA (OS2_3A) en de UHasselt (OS2_3B), naast de professionele master aan de universiteit van Abomey Calavi in Benin (OS2_5C) blijken een terugkerend succes. Het onderzoeksplatform KLIMOS stelt zich open naar biodiversiteit door aandacht voor bossen en voedselzekerheid (OS2_3C). Het samenwerkingsprogramma van KBIN met DGD werkt goed en zou in de toekomst moeten evolueren, ingaande op de internationale (IPBES) en Europese behoeften (Europese strategie voor biodiversiteit). De opleidingen/vormingen zijn heel divers. Het zou nuttig zijn dat de verschillende inspanningen op elkaar afgestemd worden.
3. Het centraal thema “bestuivers” (o.a. bijen) werd uitgebreid naar vier projecten (OS3_1) in Burundi, Benin, RDC en Kameroen (met COMIFAC). Als hoogtepunt

noteren we het “Bijenfeest” in KBIN op 7 juli 2010 met in de marge daarvan een wetenschappelijk seminarie. De activiteit “Kleur bekennen” heeft een grote bekendheid in de scholen (OS3_2A) en de aandacht voor biodiversiteit is toegenomen. Tijdens de vormingscyclus voor volwassenen (OS3_2B) stond het thema duurzame ontwikkeling en biodiversiteit centraal.

4. De “environmental sustainable toolkit” is ontwikkeld en is on-line op de website van DGD. Tot op heden is de toolkit voornamelijk geconcentreerd op DGD en BTC (OS4_1). Uitbreiding naar de partners in het Zuiden en effectief testen op het terrein is voorzien.
5. Door deelname aan de werkgroep statistiek van OESO-DAC inzake Rio-markers tracht België, bij name van DGD, het CRS-systeem ingang te doen vinden voor een adequate opvolging van de activiteiten van België inzake klimaat (adaptatie/mitigatie), biodiversiteit en woestijnvorming (OS5_1).
6. Sedert 2009 neemt de dienst D4.3 (Internationaal Milieubeleid en Landbouwonderzoek voor ontwikkeling) actief deel aan de Indicatieve Samenwerkingsprogramma’s (ISP’s) die de bilaterale programma’s van België voorbereiden per partnerland. Daardoor kan richting gegeven worden aan een aantal relevante richtsnoeren inzake leefmilieu en biodiversiteit (OS6_1).
7. Erkenning van TEMATEA als nuttig instrument tijdens de CBD COP10 en aanhoudende vraag van ontwikkelingslanden om technische ondersteuning met TEMATEA te organiseren (OS7_1). Een groot aantal landen ontving training met TEMATEA op minstens één TEMATEA-module dankzij individuele of regionale trainingssessies.
8. Voor de creatie van een biodiversiteitsbevorderende omgeving voor biodiversiteit in de partnerlanden werd de logica van de ontwikkelingssamenwerking gevolgd: eerst vorming op het hoofdbestuur, dan bij de attachés en dan voor de partners (OS9_1). Tijdens het Belgisch voorzitterschap van de EU werden sub-sites ontwikkeld die de communicatie binnen de Belgische delegatie enerzijds en de communicatie met de Europese lidstaten verbeterde. Samenwerking met nieuwe partners in ontwikkelingslanden nam gestaag toe (OS9_A2).
9. Integratie van biodiversiteit in de ontwikkelingsagenda dient te verlopen via onze posten van OS (attachés). Via de ISP’s zullen de attachés verplicht zijn na te denken over de component biodiversiteit in verschillende domeinen (OS9_1).
10. Ter voorbereiding van het FLEGT-dossier in RDC (OS10_1) werd via BTC een technische assistentie ter beschikking gesteld aan het MECNT en werd een projectvoorstel uitgewerkt voor gedelegeerde samenwerking van DGD (uitvoering door de EC), waarin twee elementen naar voor kwamen (a) het afsluiten van een overeenkomst tussen RDC en EU en (b) voldoende opleiding en vorming voorzien voor de uitvoering van het Actieplan FLEGT.
11. Bosbouwprojecten
  - a. De projecten onder de bilaterale samenwerking in Perou (OS11_a1A en B) zijn opgestart, doch kenden heel wat vertraging tijdens de formuleringsperiode. Beide projecten beogen een goed beheer van de natuurlijke hulpbronnen door optimaal gebruik te maken van ecosysteemdiensten (ES). In de regio’s Apurimac, Ayacucho, Huancavelica en Junin y Pasco. Het Rwandees project heeft vooral een betere valorisatie van houtproducten voor ogen, inclusief het gebruik van

- houtproducten voor energetische doeleinden (OS11_a2). In RDC draagt de organisatie van een professionele master in duurzaam bosbeheer bij tot de verhoging van de capaciteit in termen van onderlegd personeel voor bosbeheer (OS11_a3).
- b. In de multilaterale samenwerking draagt het project “Foresterie communautaire” (FC) in RDC bij tot een goede werking van de mechanismen rondom gemeentelijke bossen, o.a. als een oplossing voor de landrechten. De samenwerking met de onderzoeksinstellingen ERAIFT en de botanische tuin van Kisantu verlopen exemplarisch (OS11_b1). Het derde luik aan project in RDC met UNESCO inzake “World Heritage sites” beoogt de terugtrekking van drie sites (RFO, PNVi en PNKB) van de lijst van gebieden die in gevaar zijn, waarbij het project in grote delen geslaagd is in zijn opzet. ICCN is erin geslaagd om de controle van de beschermde gebieden onder controle te krijgen (OS11_b2).
- c. Onder de indirecte samenwerking vinden we het project in Senegal van ADG dat het CentreFoRet in Thiès heeft ondersteund inzake capaciteitsopbouw voor personeel die natuurlijke rijkdommen beheren (OS11_c1) met goede resultaten. De steun aan WWF voor twee projecten in RDC: een omtrent de opzet van een ontwikkelingsmodel voor het beheer van natuurlijke rijkdommen in de biosfeer van Luki, Yangambi en Dimonika (OS11_c3) en een in Muanda en Thsela omtrent duurzame ontwikkeling met specifieke nadruk op natuurlijke hulpbronnen (mangroves en producten uit deze mangroves) (OS11_c4) werd geapprecieerd. Tenslotte is er nog een project in Burkina Fasso, uitgevoerd door APEFE (OS11_c5) dat de productie en de kwaliteitsverbetering van Arabische gom nastreefde tot een goed einde gebracht.
12. Het ter beschikking stellen van virus-vrije plantenstalen door het ITC aan studiecentra wereldwijd draagt bij tot de kennisverwerving over banaan, de veredeling en de evaluatie van ziekteresistente hoogproductieve variëteiten en hun integratie in lokale landbouwsystemen wordt door het KUL-project gewaarborgd (OS12_a1). De toepassing van veilige bewaar technieken (in vitro in combinatie met cryopreservatie) garanderen het permanente behoud van een maximum aan biodiversiteit van het gewas. banaan.
13. Door de Belgische bijdrage is er in de WHC sites in Oost en Centraal Afrika meer aandacht voor het belang en de rol van beschermd bosgebieden wat betreft mitigatie van en aanpassing aan klimaatsverandering (OS13_a1). Opnemen van biodiversiteitsaspecten in de Belgische posities en projecten met betrekking tot adaptatie aan klimaatsverandering wordt opgevolgd (OS13_a2). REDD is tijdens de onderhandelingen overgegaan naar REDD++, juist door rekening te houden met de biodiversiteit en de ES (Ecosystem Services) van bossen.

Budget

In tabel 2 zijn de budgettaire implicaties van alle ontwikkelingssamenwerking gerelateerde acties ondergebracht. Naast het totaalbudget is een schatting gemaakt van het biodiversiteitsaandeel van het programma/project (Biodiv tot), hetzelfde werd gedaan

voor het resterend budget (Biodiv. 11/13). Daaruit blijkt dat gemiddeld gezien 87% van het budget van de projecten of programma's biodiversiteitsgerelateerd is.

Uit de tabel blijkt dat zowat de helft van de budgetten gaat naar bosbouwprojecten, waarvan een nieuw project (OS11_a3) en een uitbreiding van bestaande activiteiten (OS11_a1). Daarentegen zijn de projecten van Volens (OS11_c2) en van KMMA (OSS11_c6) niet doorgedaan. Verder gaat 21% naar FLEGT, wat tot op heden nog niet van start is gegaan omwille van institutionele problemen. Een groot deel gaat ook naar capaciteitsopbouw (16%) en zowat 8% naar de bewaring ex situ (OS11_a1).

Uit het overzicht valt ook op te maken dat zowat een derde van de budgetten nog moet uitgegeven worden. Naast het hoger genoemd FLEGT-programma is de uitgavegraad voor traditionele kennis, TEMATEA en de creatie van een biodiversiteitsbevorderende omgeving vrij laag. Globale visie, ex ante evaluatie en integratie zijn domeinen die niet gebudgetteerd zijn omwille van het feit dat ze uitgevoerd worden door DGD.

Tabel 2: Budgettaire implicaties van ontwikkelingssamenwerking gerelateerde acties

FPDO BIODIVERSITEIT					
Ontwikkelingssamenwerking					
Omschrijving	NN	Totaal	Tot Groep	B2011/13	Rest Groep
Traditionele kennis	OS01_01	75.000 €		242.497 €	
	OS01_02	420.228 €		280.925 €	
	OS01_03	366.677 €	861.905 €		523.422 €
Capaciteitsopbouw	OS02_1				
	OS02_2	309.790 €		78.107 €	
	OS02_3A	606.068 €		303.034 €	
	OS02_3B	830.136 €		415.068 €	
	OS02_3C	880.000 €		230.000 €	
	OS02_4	369.653 €			
	OS02_5A	3.290.000 €		0 €	
	OS02_5B	58.470 €		0 €	
	OS02_5C	98.877 €		0 €	
	OS02_5D	1.690.000 €		0 €	
	OS02_6	307.324 €			
	OS02_7				
	OS02_8	3.700.000 €	12.140.318 €	1.552.000 €	2.578.209 €
	Informatie & sensibilisatie	OS03_1	116.500 €		
OS03_2A					
OS03_2B		95.000 €	211.500 €	64.000 €	64.000 €
Toolkit	OS04_1	160.914 €	160.914 €	54.914 €	54.914 €
Globale visie	OS05_1	0 €	0 €	0 €	0 €
Evaluatie ex ante	OS06_1	0 €	0 €	0 €	0 €
Tematea	OS07_1	180.000 €	180.000 €	90.000 €	90.000 €
Enabling	OS08_1	0 €		0 €	
	OS08_2	135.000 €	135.000 €	90.000 €	90.000 €
Integratie	OS09_1	0 €	0 €	0 €	0 €
FLEGT	OS10_A1	3.471.105 €	3.471.105 €	3.471.105 €	3.471.105 €
Bosbouwprojecten	OS11_A1	15.610.000 €		6.202.000 €	
	OS11_A2	3.000.000 €			
	OS11_A3	315.000 €		315.000 €	
	OS11_B1	7.777.800 €		385.000 €	
	OS11_B2	2.000.000 €			
	OS11_C1	813.680 €		659.057 €	
	OS11_C2				
	OS11_C3	750.000 €		750.000 €	
	OS11_C4	347.760 €		0 €	
	OS11_C5	197.532 €			
			30.811.772 €		8.311.057 €
Bewaring ex situ	OS12_A1	2.560.000 €	2.560.000 €	1.280.000 €	1.280.000 €
Klimaat & biodiversiteit	OS13-1	60.000 €		20.000 €	
	OS13-2		60.000 €		20.000 €
TOTAAL		50.592.514 €	50.592.514 €	16.482.707 €	16.482.707 €

Aanbevelingen en aandachtspunten

Uit de verschillende activiteiten halen we volgende specifieke aanbevelingen/aandachtspunten:

1. Het project van de gegevensbank van medicinale planten (OS_1) zou kunnen uitgebreid worden naar andere domeinen, zoals landbouw, zoölogie, economische botanica, mits uitbreiding van menselijke en technische middelen. Het farmacologisch project (OS_2) loopt ten einde in maart 2012.
2. Voor de jongerenopleiding van BTC (OS2_1) zou een meer gestructureerd plan een gunstige invloed hebben op de integratie van biodiversiteit via goed opgeleide Belgische jongeren in de ontwikkelingswereld. De masterprogramma's (OS2_3B en C, OS2_5C) kunnen aan elkaar gelinkt worden door uitwisselingssessies. Het KLIMOS-programma (OS2_3C) zou kunnen ingezet worden om de synergie tussen de Rio-conventies (UNFCCC, UNCBD en UNCCD) in België beter te bewerkstelligen, samen met de activiteiten van KBIN (OS2_8). Interessant zijn hierbij de evolutie van IPBES als "biologische evenpoot" van het IPCC. Multidisciplinair onderzoek naar de oorzaken van klimaatsveranderingen zijn te vinden in de wijzigingen van de biodiversiteit en het landgebruik en –degradatie en omgekeerd.
3. Het "Feest van de bijen" (KBIN, OS3_1) was een goede aanleiding om aan te tonen dat pollinistoren zoals bijen van groot belang zijn voor de landbouw in ontwikkelingslanden. Dergelijke onderwerpen kunnen het belang van biodiversiteit en het behoud ervan in ontwikkelingslanden in de kijker zetten. De interesse voor biodiversiteit is opgewekt in de scholen, via "Kleur bekennen" (OS3_2A). De aandachtspunten duurzame ontwikkeling en biodiversiteit kwamen een eerste maal aan bod in de informatiecyclus van BTC (OS3_2B). Het was geen onverdeeld succes, doch men hoopt in de toekomst verbetering door de keuze van een ander consortium die deze thematiek beter beheerst.
4. De Belgische toolkit (OS4_1) is reeds gekend bij de Europese partners van ontwikkelingssamenwerking door zijn eenvoudige toepasbaarheid. Het zou interessant zijn de toolkit open te stellen voor de indirecte partners (NGO's, universiteiten, wetenschappelijke instellingen) en zeker voor onze partners in het Zuiden. Het testen van dit laatste zal gebeuren met de universiteit van Limpopo (Zuid-Afrika).
5. Inzake rapportering omtrent biodiversiteit (OS5_1) is het zinvol om biodiversiteit te zien in de bredere context van klimaat en woestijnvorming (landgebruik). Het is nodig dat Gemeenschappen en Gewesten in België op dezelfde manier rapporteren naar DGD om te komen tot een homogeen pakket van leefmilieu-activiteiten naar ontwikkelingslanden toe.
6. Wat voor de bilaterale samenwerking reeds gestart is zou wenselijk voor de indirecte samenwerking (NGO's, universiteiten, wetenschappelijke instellingen) ook gebeuren: voorafgaand overleg met deze entiteiten inzake de inbouw van leefmilieu en biodiversiteit in de programma's en/of projecten (OS6_1). Wegens core-funding van de multilaterale organisaties is de invloed van DGD op deze organisaties minder.

Desalniettemin kan DGD in de jaarlijkse of tweejaarlijkse overlegondes deze elementen aankaarten.

7. België zou haar trekkersrol kunnen opnemen en samen met geïnteresseerde landen een gouvernementeel TEMATEA partnership oprichten met focus op capaciteitsopbouw om via een sterke Noord-Zuid solidariteit en samenwerking bij te dragen aan een coherente uitvoering van biodiversiteitsconventies (OS7_1).
8. Tijdens de vormingen van “aanpassing aan klimaatverandering” (OS8_1) zal gepolst worden naar de wenselijkheid om dezelfde vorming te organiseren voor biodiversiteit en landdegradatie. Mogelijks kan een en ander gebeuren in samenwerking met de kanalen van het CHM. Tot op heden werd de communicatie met het CHM (OS8_2) op internationaal niveau gevoerd tussen de focal points van het CHM-netwerk, een breder werkveld blijkt nodig te zijn. Er dient ook nagedacht te worden over de rol van het CHM in de verwezenlijking van het Strategisch Plan van CBD.
9. De dienst D4.3 van DGD volgt de ISP’s systematisch op voor leefmilieu-aspecten en biodiversiteit van bij de opzet van de projecten/programma’s. Deze documenten kunnen dan leiden tot een basisdocument voor de Gemengde Commissies (GC) met de partnerlanden (OS9_1).
10. Door de lange voorbereidingstijd van het FLEGT Actieplan en de bijhorende VPA is het dossier nog niet ondertekend. Van zodra dit het geval zal zijn zal het project van start gaan (OS10_1).
11. Bosbouw
  - a. Uit de bilaterale projecten (OS11_a1/2/3) leren we vooral dat de projecten niet altijd naar behoren verliepen omwille van traagheid van de lokale administratie (Perou) of een zwakke lokale tegenpartij (Rwanda). De organisatie van de professionele master inzake bosbeheer in RDC komt in gevaar door het einde van het project in 2012.
  - b. De multilaterale projecten zijn beiden aflopend omwille van de politiek van “core funding” van DGD. Het project omtrent de gemeentebossen in RDC (OS11_b1) is overgenomen door de dienst D1 (bilaterale samenwerking) en is nog niet geëvalueerd. Voor het “World Heritage” project in RDC (OS11_b2) wordt aangedrongen op verder complementair te werk te gaan met andere programma’s en zich verder te baseren op de reeds bereikte resultaten, om tenslotte de verwijdering van de gevarenlijst te bekomen.
  - c. De indirecte projecten in Senegal (OS11_c1) en RDC (OS11_c2/3) dringen sterk aan op participatie van de lokale bevolking als voorwaarde tot slagen van projecten die de natuurlijke rijkdommen aangaan. In Senegal wordt aangedrongen op een continue vorming van de boswachters. Voor de biosfeer reserves in RDC wordt aangedrongen om de doelstellingen van de biosfeer-programma’s te halen: bescherming, onderzoek en ontwikkeling; dit kan enkel met betrouwbare institutionele partners. Het project in Muanda/Thsela komt tot vergelijkbare bevindingen. Het project omtrent de aanplant van Acacia’s en de verbetering van de productie van Arabische gom (OS11_c5) in Burkina Faso is een goede promotie van het gebruik van niet-houtproducten uit de bosbouwsector.
12. Meer dan een derde van de collectie van ITC (OS12_1) is momenteel ontoegankelijk voor gebruikers omdat het plantenmateriaal geïnfecteerd is met virussen (BSV). De verdere uitbouw van een weefselbank van gelyofiliseerde bladstalen kan hier deels

aan tegemoet komen De collectie is momenteel onvoldoende gekarakteriseerd opdat de biodiversiteit optimaal gebruikt zou kunnen worden.

13. Een grotere betrokkenheid van de Belgische actoren in de eigenlijke uitvoering van het kaderakkoord met UNESCO zou opvolging en inzicht in impact verbeteren in het WHC-project (OS13_1). Het is nog te vroeg om duidelijke conclusies te trekken uit de activiteit (OS13_2) omtrent de integratie van biodiversiteit in adaptatieprojecten voor klimaat.

Besluit:

Het luik medicinale planten zou kunnen uitgebreid worden naar het gebruik van niet-houtproducten uit de bosbouw en de agroforestry. De evoluties onder het ABS-systeem zijn hierbij van groot belang. We stellen vast dat tal van opleidingsprogramma's (OS2), op veel verschillende niveau's worden georganiseerd, waar biodiversiteit een belangrijk onderdeel van uitmaakt. Coördinatie hiervan is meer dan wenselijk en de samenwerking tussen bijv. KLIMOS en KBIN moeten opgedreven worden. Het "Bijenfeest" (OS3) was een goed initiatief om biodiversiteit kenbaar te maken naar een breed publiek toe. KBIN en BTC zouden kunnen samenwerken om hieraan een meer permanent karakter te geven.

Inzake inventarisatie en rapportering (OS5) dient coördinatie tussen de Rio-conventies op Belgisch niveau verbeterd te worden. Mede door gebruik te maken van nieuwe instrumenten (Toolkit) voor de opvolging van de volledige projectcyclus kan het ganse gamma van de ontwikkelingssamenwerking biodiversiteit integreren in hun projectbeslissingen (OS6). DGD kan dan door vorming en integratie (OS8) van de uitvoerende organen van de ontwikkelingssamenwerking ervoor zorgen dat biodiversiteit in de lokale programma's wordt opgenomen (OS9).

De nieuwe instrumenten (toolkit en TEMATEA) (OS4/7) dienen nog sneller operationeel te worden gemaakt, ook voor partners in het Zuiden. Zij kunnen ook bijdragen tot een grotere capaciteitsvorming in de partnerlanden. Initiatieven als de collectie van ITC (OS12) dienen opengesteld te worden voor partners in Noord en Zuid. De integratie van biodiversiteit in de klimaatproblematiek moet nog meer aandacht krijgen, o.a. voor de ondersteuning van het kaderakkoord met UNESCO en een grotere aandacht voor de REDD+ problematiek.

Naast voluit gaan voor het FLEGT-programma in RDC (OS10), dat snel van start zou moeten gaan, zou het nuttig zijn om de bilaterale en indirecte programma's in de verschillende partnerlanden op elkaar af te stemmen (OS11). Voor het multilaterale deel is de Belgische ontwikkelingssamenwerking gebonden door de "core"-verbintenis door de minister van ontwikkelingssamenwerking en zijn nieuwe initiatieven hier vrij beperkt. Mogelijkheden zouden kunnen komen van het internationaal kader (UNCBD) rond initiatieven om meer financiële stromen voor biodiversiteit realistisch te maken.

Tabel 3: Overzicht van de uitvoering van de acties in de sector 'ontwikkelingssamenwerking' en zelfevaluatie

Fiches ontwikkelingssamenwerking	Actie	Verantwoord	Status	Evaluatie
1 Traditionele kennis	1 Prelude Medicinal Plants Database	KMMA	bezig	😊
	2 Farmacologische indeling van geneeskundige planten	KUL	bezig	😊
	3 Benin: interuniversitair programma	UCL	voltooid	
2 Capaciteit opbouwen voor de identificat	1 Overdracht van interdisciplinaire kennis	BTC	bezig	😊
	2 Programma Eigen Initiatieven 2008	UA	bezig	😊
	3a Programma Noord-Acties (Marine Management)	VUB	bezig	😊
	3b Programma Noord-Acties (biostats)	U Hasselt	bezig	😊
	3c Programma Noord-Acties (Klimos)	KUL	bezig	😊
	4 Gericht universitair project	CUD	bezig	😊
	5 a Programma Institutionele Universitaire Samenwerking	ULB	bezig	
	5 b Programma Institutionele Universitaire Samenwerking	FUCAM	voltooid	
3 Informeren en sensibiliseren in verband	5 c Programma Institutionele Universitaire Samenwerking	ULB	bezig	
	5 d Programma Institutionele Universitaire Samenwerking	UCL	bezig	
	6 Versterking van de ERAIFT	KMMA	bezig	
	7 Informatienetwerk voor de biodiversiteit van Midden-Afri	KMMA	bezig	
	8 Programma KBIN	KBIN	bezig	😊
	1 Communiseren/sensibiliseren "biodiversiteit, ontwikkel	KBIN		😊
	2 Opname van biodiversiteit in de programma's voor ontw	BTC	bezig	😊
	2 Opname van biodiversiteit in de programma's voor ontw	BTC	voltooid	😊
4 environmental integration toolkit voor on	1 De toolkit ontwikkelen	VLIR	bezig	😊
5 Overzicht van de ontwikkelingsamenw	1 Overzicht van de samenwerkingsprojecten	DGO	bezig	😊
6 Ex ante milieuevaluatie	1 Ex ante milieuevaluatie	DGO	bezig	😊
7 Organiseren van 'TEMATEA' workshops	1 Training en capaciteitsopbouw via TEMATEA	DG Leefmilieu	bezig	😊
8 Een biodiversiteitsbevorderende omgev	1 Bevorderen van de aandacht voor het aspect biodiversit	DGO	bezig	😊
	2 Het CHM uitbreiden	KBIN	bezig	😊
9 De integratie van biodiversiteit en biove	1 Integratie biodiversiteit / bioveiligheid bevorderen	DGO	bezig	😊
10 Illegale houthandel bestrijden	1 Inspanningen van ontwikkelingslanden ondersteunen	DGO	bezig	😊
11 De ontwikkeling van nationale bosprogr	a1 PERU	Minam en BTC	bezig	😊
	a2 RWANDA	BTC	bezig	😊
	b1 DR Congo	DGO	bezig	😊
	b2 DR Congo	DGO	bezig	😊
	c1 Senegal	DGO	voltooid	😊
	c 2 Boliviaë	DGO	stopgezet	X
	c3 DR Congo	DGO	bezig	😊
c4 DR Congo	DGO	voltooid	😊	
c5 Burkina Faso	DGO	bezig	😊	
c6 DR Congo	KMMA	bezig		
12 Het ex situ instandhouden van de bio	1 Genetische biodiversiteit van de banaan	KUL	bezig	😊
13 Mitigatie van en aanpassing aan klim	1 De emissie uit ontbossing en bosdegradatie verminder	DG Leefmilieu	bezig	😊
	2 Rekening houden met biodiversiteit in adaptatiemaatred	DG Leefmilieu	bezig	

5. Evaluatie van het luik 'Wetenschap' en aanbevelingen

Algemene ontwikkelingen

De integratie van biodiversiteit in de wetenschap is een onmiskenbare vereiste om biodiversiteit te integreren in andere beleidsdomeinen, meer bepaald om ze te helpen de nodige vaardigheden en expertise te ontwikkelen om biodiversiteit op te nemen in hun invloedssfeer.

Sinds de aanneming van het federaal plan waren er twee belangrijke internationale ontwikkelingen voor de sector:

- Het TEEB-initiatief ('de economische aspecten van ecosystemen en biodiversiteit') stelt een economisch evaluatiekader voor om de diensten die biodiversiteit verlenen te beoordelen, met de sectorale integratie als uitgangspunt. Zo wordt er met die waarde rekening gehouden op alle niveaus van het besluitvormingsproces;
- De oprichting van een intergouvernementeel wetenschappelijk en politiek Platform voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten, dat als referentieorgaan moet optreden om besluitvormers snel en in de juiste vorm betrouwbare, geloofwaardige, relevante en legitieme wetenschappelijke kennis aan te reiken en zo doeltreffende en efficiënte beleidslijnen op te zetten en aan te wenden om de biodiversiteit in stand te houden en duurzaam te benutten.

Het plan omvat 11 acties om biodiversiteit te integreren in het wetenschapsbeleid langs drie bijkomende wegen, met name:

1. Onderzoek over biodiversiteit promoten doorheen het hele onderzoeksspectrum (fiche WB 1 'Promoten van integratie van biodiversiteitsaspecten doorheen het gehele onderzoeksspectrum')
2. Instrumenten ontwikkelen voor een vlottere toegang tot gegevens en informatie (fiches WB 2.1 'GerCol - Nationale verzamelingen vegetaal germoplasma coördineren en inventariseren', WB 2.2 'Portaalsite over biodiversiteit in Afrika', WB 2.3 'Anta'BIF', WB 2.4 'Catalogus van eukaryote soorten in België', WB 2.5 acties 1 'Verzamelen van etnobotanische gegevens voor centraal Congo' en 2 'Kweken van nuttige planten in de botanische tuin Kisantu', WB 2.6 'Botanische tuinen in Centraal-Afrika')
3. De wetenschappelijke kennis benutten ter ondersteuning van het beleid voor duurzame ontwikkeling (fiches 3.1 'Evaluatie van de Belgische ecosystemen', 3.2 'ALIEN ALERT' en 3.3 'Klimaatverandering en biodiversiteit')

De halftijdse beoordeling van de uitvoering van die acties toont aan dat (zie opvolgingsfiches over uitvoering, bijlage):

- 1 actie is afgewerkt (WB 2.4 'Catalogus van eukaryote soorten in België');
- 8 acties in behandeling zijn;
- 1 actie werd geannuleerd ('Verzamelen van etnobotanische gegevens voor centraal Congo');

- 1 actie nog niet werd opgestart wegens gebrek aan financiering ('GerCol - Nationale verzamelingen vegetaal germoplasma coördineren en inventariseren').

De hoofdoorzaak van de vertraging is het uitblijven van de nodige financiële middelen (cf. infra).

Evaluatie van de uitvoeringsinspanningen

De (zelf)evaluatie van de uitvoering sprak van het volgende resultaat:

- bevredigend voor 3 acties (alle 3 genoten ze van de voorziene financiering)
  - o WB 2.3 "Anta'BIF"
  - o WB 2.4 "Catalogus van eukaryote soorten in België"
  - o WB 3.1 "Evaluatie van de Belgische ecosystemen"
- gemiddeld voor 5 acties:
  - o WB 1 "Promoten van integratie van biodiversiteitsaspecten doorheen het gehele onderzoeksspectrum" (financiering conform het vooropgestelde budget)
  - o WB 2.2 "Portaalsite over biodiversiteit in Afrika" (financiering gedeeltelijk conform het vooropgestelde budget)
  - o WB 2.5 actie 2 "Kweken van nuttige planten in de botanische tuin Kisantu" (geen financiering)
  - o WB 2.6 "Botanische tuinen in Centraal-Afrika" (geen financiering)
  - o WB 3.3 "Klimaatverandering en biodiversiteit" (financiering conform het vooropgestelde budget, maar gebrek aan menselijke middelen)
- onvoldoende voor 1 actie (die geen financiering kreeg):
  - o WB 3.2 "Alien Alert"

Er is geen uitvoeringsevaluatie gebeurd voor de opgeheven actie ("Verzamelen van etnobotanische gegevens voor centraal Congo"), noch voor de tot dusver nog niet opgestarte actie ("Gercol"), hoewel er voor die laatste concrete resultaten zijn geboekt op het vlak van samenwerking en coördinatie tussen instellingen en administraties die ijveren voor het behoud ex situ van plantaardige genetische hulpbronnen.

Budget

Tot eind 2011 genoten vijf acties van de voorziene financiering:

- o WB 1 "Promoten van integratie van biodiversiteitsaspecten doorheen het gehele onderzoeksspectrum"
- o WB 2.3 "Anta'Bif"
- o WB 2.4 "Catalogus van eukaryote soorten in België"
- o WB 3.1 "Evaluatie van de Belgische ecosystemen"
- o WB 3.3 "Klimaatverandering en biodiversiteit"

Een actie werd opgeheven en 5 acties konden niet genieten van het vooropgestelde budget. Ofwel was het vrijgemaakte budget lager dan het vooropgestelde budget (WB 2.2. "Portaalsite over biodiversiteit in Afrika"), ofwel was het budget onbestaande (WB 2.1 "GerCol - Nationale verzamelingen vegetaal germoplasma coördineren en

inventariseren" (dit project werd nog niet aangevat); WB 2.5 actie 2 "Kweken van nuttige planten in de botanische tuin Kisantu"; WB 2.6 "Inventariseren van de ex-situ verzamelingen van planten in de Centraal-Afrikaanse botanische tuinen"; WB 3.2 "Alien alert"). Voor die acties is het van cruciaal belang om zo snel mogelijk de nodige kredieten vrij te maken en de teams en projecten te stabiliseren/versterken met structurele fondsen (Europese fondsen en andere externe geldschieters mogen beschouwd worden als aanvullende fondsen of "matching funds"):

- WB 2.1 'Gercol'; ondanks de geboekte vooruitgang op het vlak van coördinatie en uitwisseling van informatie via de oprichting van een 'nationaal comité voor fyto-genetische hulpbronnen' is er een financiering nodig om alle gegevens uit de nationale verzamelingen met plantaardige genetische hulpbronnen in te zamelen, te bundelen en te digitaliseren (de gekweekte soorten, wilde vormen van de gekweekte soorten en de wilde soorten) in een enkele structuur, zodat de informatie centraal raadpleegbaar is.
- WB 2.2 'Portaalsite over biodiversiteit in Afrika': het is onontbeerlijk om de hulpbronnen voor dit project in het bijzonder te versterken, om de gegevens aan kwaliteitscontroles te onderwerpen voor ze op de portaalsite te publiceren en om gegevens online te zetten met betrekking tot de hulpbronnen uit de DRC die in België bewaard worden.
- WB 2.5 actie 2 'Kweken van nuttige planten in de botanische tuin Kisantu': dit project moet volledig worden uitgevoerd, om tot een centrale structuur te komen voor plantaardige hulpbronnen die ex situ in stand worden gehouden. Ook een uitbreiding naar de andere botanische tuinen in Centraal-Afrika is wenselijk.
- WB 2.6 'Inventariseren van de ex-situ verzamelingen van planten in de Centraal-Afrikaanse botanische tuinen'; het is belangrijk om fondsen te verstrekken zodat er een netwerk kan worden opgezet met verzamelingen die bedreigde soorten en nuttige planten in stand houden en waarderen.
- WB 3.2 'Alien Alert'. Er zijn al een aantal belangrijke initiatieven verwezenlijkt, maar het is cruciaal om de uitvoering van deze actie door te zetten. Ze is erop gericht een geïntegreerd protocol voor risicoanalyse te ontwikkelen en te testen, dat de risico's voor de biodiversiteit, de gezondheid en de bescherming van de teelten moet evalueren. De onverwijldte financiering van die actie is des te meer essentieel omdat de herziening van de Wet op het Natuurbehoud (in de maak) en een ontwerp van koninklijk besluit inzake de in-, uit- en doorvoer van invasieve soorten in België in hun uitvoering voorzien in de oprichting van een wetenschappelijke adviesraad voor invasieve soorten en de regelmatige herziening van de soortenlijst.

Aanbevelingen / aandachtspunten

Van de aanbevelingen in de fiches onthouden we in het bijzonder:

- de nood aan menselijke en financiële middelen voor de 5 acties met een budgettekort;
- de noodzaak om de interdisciplinaire uitwisseling van kennis voort te zetten en te versterken, bijvoorbeeld via clusters of fora van het Belgisch platform voor biodiversiteit (WB 1);
- de nood om een nieuw coherent onderzoekskader te scheppen dat uitgaat van de behoeftes van alle federale departementen die belang hebben bij onderzoek naar biodiversiteit en ecosysteemdiensten (met name de DGD en het WIV/CODA-CERVA) (WB 1);
- het belang om de gemeenschappelijke kennis over de problematiek Biodiversiteit-Klimaat-Bossen-Ontwikkeling te versterken door volgens een overlegstrategie alle belanghebbende actoren, instellingen en beleidsdomeinen te betrekken (WB 3.3 maar ook OS 13 acties 1 en 2);
- de noodzaak om toe te zien op de volledige uitvoering van het plan 'Alien Alert', als belangrijkste maatregel voor de aanzet tot beleidslijnen waar leefmilieu en gezondheid hand in hand gaan (WB 3.2);
- de behoefte om de toegang tot gegevens en informatie over de levende (vb. OS 1 actie 1, OS 12 actie 1) en niet-levende (WB 2.4) ex-situ verzamelingen te stroomlijnen aan de hand van internationaal erkende standaarden voor gegevensuitwisseling;
- de kans om een deskundigenpool te ontwikkelen die kan ingezet worden voor evaluatieoefeningen en de versterking van de wetenschappelijk-politieke capaciteiten inzake biodiversiteit en ecosysteemdiensten, in het bijzonder in het kader van de nakende oprichting van het IPBES (WB 3.1);
- de behoefte om op lange termijn (onderbouwde) oplettendheid te verzekeren voor de opkomende problemen die gevolgen hebben voor de biodiversiteit en essentiële maatschappelijke diensten in gevaar brengen (zoals de toename in België van muggen die drager zijn van tropische virussen of de afname van wilde bijen en honingbijen). Die problematiek rechtvaardigt een gepaste wetenschappelijke ondersteuning.

Tabel 4: overzicht van de uitvoering van de acties van de sector 'wetenschap' en zelfevaluatie

Fiches wetenschapsbeleid	Actie	Verantwoordelijke	Status	Evaluatie
1 Integratie van de biodiversiteit doorheen het gehele onderzoeksspectrum	1 Biodiversiteit doorheen het gehele onderzoeksspectrum	BELSPO	continu	☹
2.1 "GerCol"	1 Coördineren en inventariseren van de Belgische verzamelingen vegetaal germoplasma	NPB	To-do	X
2.2 "Portaalsite over biodiversiteit in Afrika"	1 Gecentraliseerde toegang verzekeren tot de collecties in verband met de Congolese biodiversiteit in België	KMMA	bezig	☹
2.3 "Anta'BIF"	1 Een gegevensportaal over de biodiversiteit op Antarctica oprichten	BBPF	bezig	☺
2.4 Catalogus van eukaryote soorten in België	1 Ontwikkelen van een catalogus van eukaryote soorten	KBIN	gestopt	☺
2.5 Biodiversiteit en traditionele kennis	1 Verzamelen van etnobotanische gegevens voor centraal Congo	NPB	annul	X
	2 Nuttige planten in de botanische tuin van Kisantu	NPB	bezig	☹
2.6 Het ex situ instandhouden van de biodiversiteit	1 Botanische tuinen van Centraal-Afrika	NPB	bezig	☹
3.1 "Evaluatie van de Belgische ecosystemen"	1 Socio-economische waarde van de biodiversiteit in België	BELSPO	bezig	☺
3.2 "ALIEN ALERT"	1 Risicoanalyse en finalisering van de lijsten	BELSPO	bezig	☹
3.3 "Klimaatverandering en biodiversiteit"	1 Een forum om de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit te beperken	BELSPO	bezig	☹

6. Evaluatie van het luik 'Vervoer' en aanbevelingen

Algemene ontwikkelingen

De acties van de sector Vervoer die voorzien zijn in het plan 2009-2013 voor de integratie van de biodiversiteit in 4 federale sleutelsectoren hebben betrekking op drie actiedomeinen:

- 1) rekening houden met biodiversiteit in het maritiem vervoer door de introductie van invasieve soorten te beperken;
- 2) zorgen voor een aangepast beheer van de producten/substanties die resulteren uit de bouw, het gebruik en de ontmanteling van schepen;
- 3) een duurzaam beheer verzekeren van de terreinen en infrastructuren van de NMBS-groep.

Het plan omvat 7 acties om biodiversiteit te integreren in het vervoer.

De FOD Mobiliteit en Vervoer (FOD MV), Infrabel en de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu staan in voor de uitvoering.

Om de acties inzake maritiem vervoer te verwezenlijken neemt de FOD Mobiliteit en Vervoer (FOD MV) deel aan werkgroepen van de IMO, waarvan de timing en de inhoud afhangen van onderhandelingen op internationaal niveau. De ratificatie van de overeenkomsten vloeit voort uit hun aanneming. De FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu - dienst Marien milieu ijvert voor specifieke maatregelen die alle visserijzones en natuureservaten omvat, om de mariene fauna en flora te bevorderen.

Wat de spoorwegen betref is er een beheercontract 2008-2012 tussen de Staat en de ondernemingen van de NMBS-groep. De FOD MV verzekert daar uitsluitend de opvolging.

De halftijdse beoordeling van de uitvoering van die acties toont aan dat (zie opvolgingsfiches over uitvoering, bijlage):

- twee acties zijn afgewerkt;
- vijf acties in behandeling zijn.

A. Fiche M1 inzake het "Rekening houden met biodiversiteit in het maritiem vervoer via acties die de introductie van invasieve soorten kunnen beperken" omvat drie acties

- 1) De actie met betrekking tot de "ratificatie van het verdrag voor de controle en het beheer van ballastwater en sedimenten" wacht nog op ratificatie. De Ministerraad van 20 juli 2011 keurde reeds het voorontwerp van wet goed houdende instemming met het internationaal verdrag voor de controle en het beheer van ballastwater en sedimenten van schepen (Ballastwaterverdrag), opgesteld te

- Londen op 13 februari 2004. Die goedkeuring betekent dat België deel uitmaakt van de groep landen die een actief beleid willen voeren om het mariene milieu en zijn biodiversiteit te beschermen tegen schade door ballastwater. Waarschijnlijk treedt het ballastwaterverdrag in werking begin 2013, als er tenminste tegen eind 2011, begin 2012 voldoende ratificaties volgen.
- 2) Het "rekening houden met het risico op introductie van invasieve uitheemse soorten in de mariene gebieden, onder meer via de gepaste toepassing van de aangepaste instrumenten" is een actie die op internationaal niveau is afgewerkt. De samenwerking met de IMO ging voort in 2011 om de goedkeuring te verkrijgen van behandelingssystemen voor ballastwater en sedimenten en van de geldende procedures en regels voor monsterneming. Deze actie maakt deel uit van de tenuitvoerlegging van de Kaderrichtlijn "mariene strategie" (cf. Richtlijn 2008/56/EG VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 17 juni 2008 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het beleid ten aanzien van het mariene milieu).
  - 3) De actie inzake de "specifieke maatregelen ten aanzien van de vis- en reservegebieden om de mariene fauna en flora te bevorderen" wordt uitgevoerd via de politieke plannen voor beschermde mariene gebieden.
- B. De fiche M2 berust op drie acties inzake het "Verminderen van lozingen van gevaarlijke stoffen door de maritieme vervoersindustrie".
1. De eerste actie van fiche M2 is erop gericht mee te werken aan de uitwerking van een IMO-overeenkomst over de ontmanteling van schepen rekening houdend met de veiligheids- en ecologistandaarden. De FOD Mobiliteit en Vervoer heeft deelgenomen aan de onderhandelingen van de IMO tijdens de diplomatieke conferentie van 11 tot 15 mei 2009, waar het Verdrag van Hongkong inzake de ontmanteling van schepen werd aangenomen. Dat heeft betrekking op de hele levenscyclus van een schip, van ontwerp, exploitatie en onderhoud tot de ontmanteling.
  2. Actie 2 heeft als doel de ratificatie en uitvoering van het Verdrag inzake schadelijke antifoulingssystemen op schepen (anti-TBT-verdrag). Ze werd afgerond in 2009, met de Instemmingswet van 16/02/2009 (BS 03/07/2009). Er werden inspecties gedaan op zowel boten in Belgische havens als op boten die de Belgische vlag voeren.
  3. Ook actie 3 van de fiche is afgerond en uitgevoerd. Ze heeft betrekking op het sensibiliseren van de studenten van de marine-instituten voor de milieumodules van het internationaal verdrag betreffende de normen voor zeevarenden inzake opleiding, diplomering en wachtdienst (STCW 95, *Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1995*). In dat opzicht werd de herziening van verdrag STCW 95 afgerond in juli 2010 en zijn er nu maatregelen ter bescherming van het mariene milieu opgenomen in de opleidingsprogramma's.

C. De enige actie van fiche M 3 heeft betrekking op het duurzame beheer (beheer van de biodiversiteit) van de grond en de infrastructuur van de NMBS-groep. Die actie loopt over de hele duur van het beheercontract 2008-2012 tussen de Belgische Staat en Infrabel. De Dienst Overheidsbedrijven en Spoorbeleid (DOS) van de FOD MV verzekert de opvolging op basis van de verschafte gegevens. Het uitvoeringsverslag voor het jaar 2010 vermeldt de volgende realisaties:

- 1) de deelname van het Departement Natuur en Bos van het Waalse Gewest aan de opleiding voor het personeel van Infrabel;
- 2) verschillende contacten met de Gewesten;
- 3) het voorzien in nieuwe inrichtingen en de ontwikkeling van de bijhorende expertise door de partners van Infrabel. Onder die inrichtingen vinden we een oude watertank in Voeren waar vleermuizen zich kunnen nestelen en de specifieke behandeling met Japanse duizendknoop van de bodemvervuiling op de RER-terreinen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Evaluatie van de uitvoeringsspanningen

De (zelf)evaluatie van de uitvoering sprak van het volgende resultaat:

- bevredigend voor 4 acties:
  - o 'Op internationaal niveau meewerken aan de uitvoering van een IMO-Overeenkomst over de ontmanteling van schepen rekening houdend met de veiligheids- en ecologiestandaarden' (M 2 - actie 1)
  - o 'Ratificeren en uitvoeren van het Verdrag betreffende schadelijke antifoulingssystemen op schepen' (M 2 - actie 2)
  - o 'Sensibiliseren van de studenten van de marine-instituten voor de milieumodules van het internationaal verdrag betreffende de normen voor zeevarenden inzake opleiding, diplomering en wachtdienst' (M 2 - actie 3)
  - o 'Bermen ecologisch beheren en het pesticidengebruik beperken' (M 3 - actie 1)
- gemiddeld voor 1 actie:
  - o 'Rekening houden met het risico op introductie van invasieve uitheemse soorten in de mariene gebieden, onder meer via gepaste toepassing van de aangepaste instrumenten (M1 - actie 2)
- onvoldoende voor 2 acties:
  - o 'Ballastwater en sedimenten controleren en beheren' (M 1 - actie 1)
  - o 'Specifieke maatregelen nemen ten aanzien van de vis- en reservegebieden om de mariene fauna en flora te bevorderen' (M 1 - actie 3)

Budget

Voor twee acties moeten de budgetten die nodig zijn voor de volledige uitvoering nog worden bepaald ('Ballastwater en sedimenten controleren en beheren' - actie 1 van fiche M 1 en 'Op internationaal niveau meewerken aan de uitvoering van een IMO-

Overeenkomst over de ontmanteling van schepen rekening houdend met de veiligheids- en ecologiendstandaarden' - actie 1 van fiche M 2).

Voor de andere acties uit het plan werd er geen specifiek uitvoeringsbudget vastgelegd.

Aanbevelingen / aandachtspunten

De doelstellingen van het Federaal plan Biodiversiteit inzake de uitvoering van specifieke acties gebonden aan de vervoersector zijn deels gehaald, andere acties lopen op dit moment nog. Ze worden uitgevoerd door respectievelijk het DG Maritiem Vervoer, de Dienst Overheidsbedrijven en Spoorbeleid (DOS), Infrabel en de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu.

Er vloeien ook opportuniteiten voort uit de uitvoering. Ze draagt bij tot het naleven van internationale verbintenissen die België is aangegaan in het kader van de Conventie inzake Biologische Diversiteit.

Wat het spoorbeleid betreft is het zeker nuttig om bij de herziening van het beheercontract met Infrabel bijzondere aandacht te schenken aan de biodiversiteit, om er zeker van te zijn dat er rekening mee wordt gehouden.

Tabel 5: overzicht van de uitvoering van de acties van de sector vervoer' en zelfevaluatie

Fiches vervoer	Actie	Verantwoordelijke	Status	Evaluatie
1 Biodiversiteit in het maritiem vervoer	1 Ballastwater en sedimenten controleren en beheren	FOD Mobiliteit	bezig	☹️
	2 Rekening houden met het risico op introductie van soorten in de mariene gebieden	voor het project verantwoordelijke autoriteiten	bezig	😊
	3 Specifieke maatregelen nemen ten aanzien van de vis- en reservegebieden om de mariene fauna en flora te bevorderen	DG Leefmilieu	bezig	☹️
2 Lozingen van gevaarlijke stoffen door de maritieme vervoersindustrie verminderen	1 Uitwerking van een IMO-Overeenkomst over de ontmanteling van schepen	FOD Mobiliteit	bezig	😊
	2 De Conventie betreffende schadelijke antifouling-systemen ratificeren en uitvoeren	FOD Mobiliteit	voltooid	😊
	3 Sensibiliseren van de studenten van de marine-instituten	FOD Mobiliteit	voltooid	😊
3 Duurzaam beheer van de grond en infrastructuur van de NMBS groep	1 Bermen ecologisch beheren en het pesticidengebruik beperken	Infrabel	bezig	😊

7. Besluiten en algemene aanbevelingen

De uitvoering staat op federaal niveau nog in haar kinderschoenen, maar de aanneming en uitvoering, met inbegrip van de evaluatieprocedure, van het federaal plan voor de integratie van de biodiversiteit in 4 federale sleutelsectoren is een belangrijke stap om biodiversiteit in en tussen de verschillende sleutelsectoren duurzaam te verankeren, om de CO-voordelen die eruit voortvloeien te bepalen en te versterken (biodiversiteit / gezondheid, biodiversiteit / klimaatverandering, enz.) en om sterker gewapend te zijn tegen opkomende problemen.

Het gebrek aan kwalitatieve en / of kwantitatieve opvolgingsindicatoren gekoppeld aan een robuuste methode bemoeilijkt de systematische evaluatie van de uitvoering. Zoals hierboven al vermeld moet er een extra inspanning komen om indicatoren van die aard te ontwikkelen, op basis van de indicatoren die op Europees (SEBI2010 – Streamlining European 2010 Biodiversity Indicators) en internationaal niveau werden vastgelegd in het kader van de uitvoering van het strategische plan bij de Conventie inzake Biologische Diversiteit.

Bij de eindevaluatie van de uitvoering van het plan in 2013 zal het mogelijk zijn om een detailanalyse te maken van de globale effecten op de sectorale integratie van biodiversiteit op federaal vlak. De evaluatie zal ons leren wat de eventuele leemtes zijn en welke krachtdadige antwoorden er nodig zijn om die te dichten.

Zij die belast zijn met de uitvoering van het plan hebben tal van hindernissen en moeilijkheden het hoofd moeten bieden (gebrek aan doelgerichte financiering van bepaalde projecten, gebrek aan personeel dat specifiek voor biodiversiteit bevoegd is, een regering van 'lopende zaken' sinds april 2010, de gevolgen van het Belgische EU-voorzitterschap op de planning, enz.). Bovenop die obstakels is er ook nog de economische en financiële crisis, die de besluitvormers voor een driedelige uitdaging plaatst: werkloosheid, begrotingstekort en teruglopende economische groei. Die economische crisis is tegelijk de uitgelezen kans om beleidslijnen uit te stippelen die gericht zijn op een groenere economie.

De uitvoering van de meeste acties uit het plan is meer dan ooit actueel, rekening houdend met de noodzaak om beter en proactief in te spelen op de recente verbintenissen die zijn aangegaan. In dat opzicht vereisen de volgende aspecten bijzondere aandacht:

- Zorgen voor een betere sensibilisering / kennis / begrip van het concept 'biodiversiteit' - dat het behoud van de natuur in zijn geheel omvat en zelfs verder gaat dan dat - en het socio-economisch belang ervan, om de inbreng van alle spelers uit zowel de openbare als de privésector die betrokken zijn bij de uitvoering en bewustwording van het plan te versterken;
- Op een duurzame manier biodiversiteit gebruiken en in stand houden in en buiten beschermde gebieden;
- Het beleid voor de in-, uit- en doorvoer van uitheemse soorten rationaliseren en beter integreren in de afzetpolitiek en de regels voor het

houden van die soorten, om vraag en aanbod bij te sturen en duurzamere alternatieven te promoten;

- De voorbeeldfunctie van de federale overheid versterken door systematisch rekening te houden met biodiversiteit bij openbare aankopen;
- De geleidelijke integratie van biodiversiteit uitbreiden tot sectoren zoals Politie, Justitie en Financiën (fiscaliteit o.a.), om de goede uitvoering en samenhang van de gekozen maatregelen te garanderen;
- Toezien op een betere coördinatie tussen federale administraties/instellingen en Gewesten, om tekortkomingen weg te werken en synergieën te versterken, met name in de sectoren 'ontwikkelingssamenwerking' en 'wetenschap';
- Verzekeren dat biodiversiteit in zijn geheel deel uitmaakt van het luik Maatschappelijke verantwoordelijkheid van de ondernemingen in het kader van hun inspanningen rond duurzame ontwikkeling;
- De potentiële CO-voordelen die voortvloeien uit doelgerichte en gepaste maatregelen versterken, in het bijzonder op het vlak van biodiversiteit / gezondheid, biodiversiteit / klimaat en geïntegreerde kennisverwerving.
- De transversale instrumenten beter waarderen, zoals de Strategische Milieubeoordelingen van Plannen en Programma's (SEA) en het EMAS, om systematisch rekening te houden met biodiversiteit;
- De nodige verbintenissen aangaan om de bepalingen uit te voeren van het Protocol van Nagoya inzake toegang tot genetische hulpbronnen en de eerlijke en billijke verdeling van de baten die voortvloeien uit het gebruik ervan;
- De verbintenissen die in Nagoya werden aangegaan, in het bijzonder de roadmap 2012 om de middelen te mobiliseren, omzetten in concrete verbintenissen door een federaal beleid voor biodiversiteit in te zetten dat het mogelijk moet maken de acties uit het plan tot een goed einde te brengen, via de bestaande instrumenten en/of vernieuwende financieringsmechanismen.

8. Lijst met afkortingen

ABS	Toegang tot genetische hulpbronnen en de verdeling van de baten uit het gebruik ervan ("Access and Benefit Sharing")
ADG	Aide au développement Gembloux
BBPF	Belgisch Platform voor Biodiversiteit (Belgian Biodiversity Platform)
BSV	Banana Streak virus
CBD	Conventie inzake Biologische Diversiteit
CHM	Clearing-House Mechanism (Informatiecentrum van de Conventie inzake Biologische Diversiteit)
CITES	Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten
CIUF	Conseil Interuniversitaire de la Communauté française
COMIFAC	Commission des forêts d'Afrique Centrale
COP	Conferentie der Partijen
CRS	Credit Reporting System
CTB / BTC	Belgisch ontwikkelingsagentschap
CUD	Commission Universitaire pour le Développement
DGD	Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking
EIA	Milieu-effectenbeoordeling
EMAS	Systeem voor milieubeheer en -audit (Eco-Management and Audit Scheme)
FLEGT	Forest Law Enforcement Governance and Trade
GBIF	Global Biodiversity Information Facility
ICCN	Institut Congolais pour la Conservation de la nature
IPBES	Intergouvernementeel platform voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten (Intergovernmental Platform for Biodiversity and Ecosystem Services)
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
IRScNB / KBIN	Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
ITC	INIBAP (International Network for the Improvement of Banana and Plantain) Transit Center
KLIMOS	Onderzoekplatform Klimaatverandering en Ontwikkelingssamenwerking
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
MECNT	Ministère de l'Environnement, Conservation de la nature et Tourisme (Democratische Republiek Congo)
KMMA (MRAC)	Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
OESO-DAC	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (DAC: Development Assistance Committee)
IMO	Internationale Maritieme Organisatie
NDD	Nationale Delcrederedienst

ISP	Indicatief Samenwerkingsprogramma
PNKB	Parc national Kahuzi-Biega
PNVi	Parc national Virunga
DRC	Democratische Republiek Congo
REDD	Terugdringen van emissies ten gevolge van ontbossing en bosdegradatie (Reduced emissions from deforestation and forest degradation)
RFO	Réserve de faune à Okapi
SEA	Strategische Milieubeoordelingen van Plannen en Programma's
DOS	Dienst Overheidsbedrijven en Spoorbeleid
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
FOD	Federale overheidsdienst
STCW	Internationaal verdrag betreffende de normen voor zeevarenden inzake opleiding, diplomering en wachtdienst
TEEB	Studie over de economische aspecten van ecosystemen en biodiversiteit ('The Economics of Ecosystems and Biodiversity')
TEMATEA	Thematische modules voor een coherente tenuitvoerlegging van overeenkomsten over biologische diversiteit
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
EU	Europese Unie
VUB	Vrije Universiteit Brussel
ULg	Université de Liège
UNESCO	VN-organisatie voor onderwijs, wetenschappen en cultuur
UNFCCC	UN Framework Convention on Climate Change
UNCBD	UN Convention on Biodiversity
UNCCD	UN Convention on Desertification
WHC	World Heritage Center

9. Bijlagen

Opvolgingsfiche voor de transversale actie

Opvolgingsfiches voor de acties van de sector 'economie'

Opvolgingsfiches voor de acties van de sector 'ontwikkelingssamenwerking'

Opvolgingsfiches voor de acties van de sector 'wetenschap'

Opvolgingsfiches voor de acties van de sector 'vervoer'